

- 5.9.2. [10.01.03] АДАБИЁТИ ХАЛҚҲОИ ҶАҲОН
(АДАБИЁТИ ФОРС-ТОҶИК)
5.9.2. [10.01.03] ЛИТЕРАТУРА НАРОДОВ МИРА
(ПЕРСИДСКО-ТАДЖИКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА)
5.9.2. [10.01.03] LITERATURE OF THE PEOPLES OF THE WORLD
(PERSIAN- TAJIK LITERATURY)

ТДУ 8Т

**НИГОҲЕ БА ПАЙКОР ВА ОСОРИ
ШОИРИ СОҲИБНОМИ ТОҶИК**

Файзуллоев Нейматҷон, н.и.ф., профессори кафедраи адабиёти муосири тоҷики МДТ “ДДХ ба номи акад.Б.Гафуров (Тоҷикистон, Хуҷанд)

**ВЗГЛЯД НА ФИГУРУ И ТВОРЧЕСТВО
ТАДЖИКСКОГО ПОЭТА**

Файзуллоев Нейматдҷон, д.ф.н., профессор кафедри современной таджикской литературы ГОУ “ХГУ имени акад. Б.Гафурова (Таджикистан, Худжанд)

**A GLANCE AT THE FIGURE AND
CREATIVITY OF THE TAJIK POET**

Fayzulloev Ne'matjon, Dr. of Philology, Professor of modern Tajik literature under the SEI “KhSU named after acad. B.Gafurov (Tajikistan, Khujand), **E-mail:** uchzaphgu@mail.ru

Калидвожаҳо: Аҳмадҷони Раҳматзод, шоир, муҳаррир, китоб, асарҳо, маҷмуаи ашъор, газал, достон, рубоӣ, жанрҳои адабӣ, санъатҳои бадеӣ, гояву мундариҷа, бадеияту образнокӣ, радифу қофия, Бунёди забон, Шӯъбаи сугдиш ИНТ, Ҳавзаи адабии Сугд.

Мақола ба омӯзиши ва тадқиқи фаъолияти адабӣ ва эҷодии Шоири халқии Тоҷикистон, барандаи Ҷоизаи давлатии ба номи Рӯдакӣ устод Аҳмадҷони Раҳматзод бахшида шудааст. Дар он дар асоси санаду далелҳои мушаххас саҳми назарраси мавсуф ба ҳайси раиси Шӯъбаи сугдиш Иттифоқи нависандагон Тоҷикистон дар таълиму тарбияи адибони ҷавони вилоят ва рушду инкишофи ҳаёти адабӣ фарҳангии кишвар базгӯй гардидааст. Ин ҷо ҳамчунин маъмултарин жанрҳои эҷодии шоир –газали рубоӣ аз нигоҳи гояву мазмун, бадеият ва услуб батафсил таҳлил гардида, нақшу мақоми муаллиф дар гузариши ва шукӯҳу рифъати ин навъҳои калидии назми классикии тоҷику форс мавриди арзёбии илмӣ қарор гирифтааст.

Ключевые слова: Ахмадҷон Раҳматзод, поэт, редактор, книга, произведения, сборник стихов, газель, рассказ, рубаи, литературные жанры, художественное искусство, смысл и содержание, художественная литература и образность, радиф и рифма, основание языка, согдийский отдел ИНТ, согдийская литературная среда.

Статья посвящена изучению и исследованию литературно-общественной деятельности и творчества народного поэта Таджикистана, лауреата Государственной премии имени Рудакӣ устода Ахмадҷона Раҳматзода. В нем на основе конкретных документов и фактов был отмечен значительный вклад председателя согдийского отделения Союза писателей Таджикистана в обучение и воспитание молодых писателей области и развитие литературно-культурной жизни страны. Здесь также подробно анализируются наиболее распространенные жанры творчества поэта –газели и рубаи с точки зрения смысла, художественности и стиля, а также дается научная оценка роли и статусу автора в расширении и расцвете этих ключевых видов таджикско-персидской классической поэзии.

Keywords: Akhmadjon Rakhmatzod, poet, editor, book, works, collection of poems, ghazal, story, rubai, literary genres, art, meaning and content, fiction and imagery, radif and rhyme, foundation of language, Sogdian department of INT, Sogdian literary environment.

The article is devoted to the study and research of the literary and social activities and creativity of the People's Poet of Tajikistan, laureate of the State Prize named after Rudakӣ ustod Akhmadjon Rakhmatzod. Based on specific documents and facts, it noted the significant contribution of the chairman of the Sogdian branch of the Union of Writers of Tajikistan to the training and education of young writers of the region and the development of the literary and cultural life of the country. It also provides a detailed analysis of the poet's most common genres of creativity - ghazals and rubai - from the point of view of meaning, artistry and style, and also provides a scientific assessment of the author's role and status in the expansion and flourishing of these key types of Tajik-Persian classical poetry.

Шоири халқии Тоҷикистон, барандаи Ҷоизаи давлатии ба номи Рӯдакӣ, устод Аҳмадҷони Раҳматзод бо эҷодии рангину пурмоя ва фаъолияти гузариши адабӣ ва таълими хеш дар

рушду инкишофи адабиёти муосири тоҷик ва шукӯху рифъати он саҳми мунир гузоштааст. Ӯ дастпарвари Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров буда, фаъолияти меҳнатиашро соли 1973 аз касби омӯзгорӣ оғоз намудааст ва дар давоми ду сол бо роҳхати ВМЧТ дар мактаби миёнаи №6-и ноҳияи Косонсойи вилояти Намангонӣ Ҷумҳурии Ёзбекистон аз фанни забон ва адабиёти тоҷик бо шавқу завқ ва дили гарм таълим додааст. Солҳои 1975-1976 дар сафи Қувваҳои мусаллаҳи Иттиҳоди Шӯравӣ, дар вилояти Амур, ки дар минтақаи Шарқи дур воқеъ аст, қарзи шаҳрвандиашро бо сари баланд адо намудааст.

Эшон пас аз хизмат дар сафи Артиши Шӯравӣ ба фаъолияти рӯзноманигорӣ пардохта, дар дарозии 15 сол дар идораи рӯзномаи вилоятии «Ҳақиқати Ленинобод» аввал ба ҳайси муҳбир ва сипас чун мудирӣ шӯъбаи адабии ин рӯзнома адои вазифа кардааст. Фаъолияти тулонӣ дар идораи ин рӯзномаи бонуфуз ва ошноии наздик бо адибони маъруфи Ҳавзаӣ адабии Хучанд, амсоли Раҳим Ҷалил, Озод Аминзода, Нурмуҳаммад Ниёзӣ, Ҳилолиён Аскар, Қурбон Алӣ, Маҳкам Пӯлод ва дигарон ба вусъати донишу тафаккури ҷаҳонбинӣ ва сайқалу густариш ёфтани истеъдоди шоирӣ қаламкаши ҷавон мусоидат карданд. Ин аст, ки нахустин маҷмуаҳои ашъори ӯ маҳз дар ҳамин давра таҳти унвонҳои «Баҳори ҳаёл» (1987) ва «Шукуфтасанг» (1990) дар Душанбе нашр гардида, аз зухури як шоири ҷӯяндаву рангинхаёл мужда расониданд.

Соли 1990 дар пойтахти кишварамон – шаҳри Душанбе бо мақсади ташвику тарғиб ва татбиқи Қонуни забони тоҷикӣ зери сарвари Шоири халқии Тоҷикистон, устод Лоиқ Шералӣ Бунёди байналмиллалии забони форсии тоҷикӣ ташкил гардид ва лозим доништа шуд, ки бо мақсади ҷиддан ба роҳ мондани фаъолияти ин ниҳод дар вилояти Ленинобод бахши он таъсис дода шавад. Ҳамин тавр, Аҳмадҷони Раҳматзод моҳи март соли 1991 бо дарназардошти зехну тафаккур ва қобилияти ҳосаи ташкилотчигонаш дар Анҷумани таъсиси бахши вилоятии Бунёди байналмиллалии забони форсии тоҷикӣ раиси он интихоб гардид.

Мавсуф ба ин вазифаи басо пурмасъулият ва баифтихор бо қамоли дилсӯзӣ ва ҳисси баланди масъулият муносибат карда, дар роҳи амалӣ гардонидани ормонҳои миллиамон дар соҳаи забон ва маданияти гуфтор қорҳои зиёдеро ба анҷом расонид. Ӯ аввалқадм ба фаъолияти ин ниҳод адибону олимони маъруфи вилоятро ҷалб намуда, ба ташвику тарғиби Қонуни забони тоҷикӣ пардохт, аз ҳисоби як зумра ҷавонони умедбахши соҳаи филологияи тоҷик, амсоли номзадҳои илмҳои филологӣ Бахтиёри Ҳамдам, Ният Ҳаёт, Саидумрони Саид, шоир ва муҳаққиқи соҳиблаёқат Абдучаббори Суруш бо сарвари профессор Абдулманнони Насриддин гурӯҳи маҳсули қорӣ созмон дода, ҷандин рисолаву резарисолаҳое ба таъри расонид, ки китобҳое чун «Фарҳанги ашъори Қамоли Хучандӣ», «Фарҳанги мушкилоти адабиёт», «Фарҳанги русӣ-тоҷикии техникӣ», «Намунаи ҳуҷҷатҳо ва санадҳои қорғуздорӣ», «Таърихчаи тиббӣ», «Қорғуздорӣ ва дафтардорӣ» аз он ҷумлаанд. Табиист, ки ин асарҳо дар роҳи омӯзишу татбиқи қоидаву қонунҳои забони тоҷикӣ ва дигар нозуқиҳои талаффузотии он арзиши муайян пайдо кардааст.

Дигар аз иқдомоти шоистаи эшон дар вазифаи раиси Бунёди забон ташкил ва гузаронидани ду Ҳамоиши бонуфузи байналмилалӣ буд, ки дар ҷодаи татбиқи Қонуни забон ва густариши забони ноби тоҷикӣ нақши мунир гузошт. Анҷумани байналхалқии олимони шарқшинос, ки соли 1999 зери унвони «Забони давлатии тоҷикон» ба муносибати 1100-солагии давлати Сомониён доир гардид ва Анҷумани дигар, ки соли 2001 ба ифтихори 10-солагии таъсиси бахши суғдии Бунёди байналмиллалии забони тоҷикии форсӣ баргузор шуда буд, дар роҳи амалигардии Қонуни забони давлатӣ ва шукӯху нусрати забони тоҷикӣ қадами ҷиддие ба пеш гардид, зеро дар ин Анҷуманҳо олимону адибони ватанию хориҷӣ аз кишварҳои Федератсияи Русия, Олмон, Озарбойҷон, Қирғизистон, Ёзбекистон ва Эронӣ Афғонистон бевосита ширкат варзида, дар бораи мамолики соҳибистиклоли мо ва миллати соҳибфарҳангу соҳибтамаддуни он, қадру манзалати забони тоҷикӣ ва дигар муаммоҳои мубрами вобаста ба он батафсил ибрози андешаву назар карда тақлифу пешниҳодҳои ҷолиб ба миён гузошта буданд.

Устод Аҳмадҷони Раҳматзод соли 2002 ҳамчун шоири соҳибистеъдод ва созмондеҳи соҳибтаҷриба раиси Шӯъбаи суғдии Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон интихоб гардид ва феълан беш аз 20 сол мешавад, ки ин вазифаро бо қамоли қордонӣ ва салоҳияти шоиста пайваста идома дода меояд. Маҳз дар давраи роҳбарии мавсуф шӯъбаи суғдӣ фаъолиятро

густурдатар ба роҳ монда, ба дастовардҳои назарраси эҷодӣ ноил гардид ва ба ташкилоти муқтадиру бонуфузи адабӣ табдил ёфта, миёни мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоят ва аҳли ҷомеаи қаламрави Суғд эътибору нуфуз пайдо кард. Пайваста доир намудани ҷаласаҳои раёсати Шуъба, ташкили бомароми маҳфилҳои адабию бадеӣ, ҷамоинишҳои илмию адабӣ, таҷлили ҷашнвораҳои шоирону нависандагон, сари вақт муаррифии китобҳои тозанаشري адибон ва дигар чорабиниҳои бешумори маърифатию фарҳангӣ ба рушду нумӯи Ҳавзаи адабии Суғд мусоидат намуда, мавқеи ташкилоти вилоятии онро ба маротиб пойдорӣ устувор сохт.

Як самти муҳимми фаъолияти Шуъбаи суғдии ИНТ таълиму тарбияи адибони ҷавон ва мусоидат ба камолоти касбии онҳо маҳсуб мегардад. Аҳмадҷони Раҳматзод аз рӯзҳои аввали сарвариаш бо дарки масъулият ва рисолати хеш ба ин қазия эътибори хоса зоҳир намуда, аз ҳисоби олимони ва шоирони нависандагони баркамолу соҳибтаҷрибаи вилоят гурӯҳи махсуси корӣ таъсис дода, омӯзишу муҳокимаи пайдарҳамаи таълифоти навқаламонро ба роҳ монд, ба таъбу наشري нахустин маҷмуаи шеърҳои ҳақиқатҳои онҳо, ки боиси дилгармӣ ба қори эҷодӣ мегардад, кумак расонд, дар шаҳри Хучанд борҳо Машварати омӯзишии вилоятӣ ва ҷумҳуриявии адибони ҷавонро доир намуда, дар пешрафти эҷодии эшон ва, умуман, рушди адабиёти бадеӣ саҳми шӯён гирифт.

Дар фаъолияти бисёрҷабҳаи Аҳмадҷони Раҳматзод касби муҳаррирӣ низ ҷойгоҳи шоиста дорад, зеро ӯ ба ин ҳунари ҳамаҷанна аз давраи қорӣ дар рӯзномаи «Ҳақиқати Ленинобод» омода гардида, дар ин ҷода хеле таҷрибаву малакаи андӯхта буд ва дар вазифаи раиси Шуъбаи суғдӣ ин андӯхтаҳо муваффақона ба қор гирифта, ҷандин маҷмуаи шеърҳои дoston ва қиссаву ҳикоятҳои адибони ҷавону миёнсолро ба хотири эътибори Ҳавзаи адабии Суғд дар сатҳи матлуб таҳрир намуда, дар беҳдошти сифату мазмуни ин таълифот нақши мунир гузошт. Ҳамчунин таҳти назари эшон интишор ёфтани як идда асарҳои азимҳаҷми илмию оммавӣ ва бадеӣ, аз қабили китоби арзишманди Раиси вилояти Суғд Раҷаббой Аҳмадзода «Оила – асоси ватандорӣ» (2015), «Девон»-и Камоли Хучандӣ (2015), «Осори мунтахаб»-и Сайфуддини Исфарангӣ (2017), «Девон»-и Накибҷони Туғрал (2016), «Девон»-и Шоирони халқии Тоҷикистон Лоик Шералӣ (2018), «Девон»-и Шоирони халқии Тоҷикистон Фарзона (2014), «Асарҳои мунтахаб»-и Озод Аминзода (2020), рисолаи илмӣ профессор Матлубаи Мирзоҷонус «Рӯзгор ва осори Маҳастии Хучандӣ» (2020), китоб – мусаввараи «Ҷовидона дар назарҳо» (2013), маҷмуаи мақолоти ин ҷониб «Адабиёти бадеӣ аз диди илмӣ» (2022) ва ғайра далели равшани эътирофи шахсият ва салоҳияти касбии мавсуф мебошад.

Дигар аз самтҳои калидии фаъолияти роҳбарии Аҳмадҷони Раҳматзод таҳияву веростории китобҳои мухталифи илмию публицистӣ, бадеӣ, баҳусус, китобҳои мухташами ҷашнӣ мебошад. Ӯ дар ин ҷода бо дасту дили гарм ва кӯшиши дучанд пайваста заҳмат кашида, то ба имрӯз дар ҳамкорӣ бо адибону олимони вилоят беш аз 200 китоб ба нашр расонидааст, ки ин рақам аз ҳисси баланди масъулиятшиносӣ, ғайратмандии фавқуллода ва қобилияти ҳосаи оморасозиву интишордиҳии эшон дарак медиҳад. Сарвазирӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Қоҳир Расулзода шояд ин паҳлуи фаъолияти мавсуфро ба назар гирифта, дар ҷаласаи тантанавӣ ба ифтихори 60-солагии таъсиси Шуъбаи суғдии иттиҳодияи адибони вилоят иброз дошта буд: «Бо ибтиқори бахши суғдии Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ба нашр расидани китобҳои «Достони ваҳдати миллат», «Дарвозаи тиллоӣ», «Тоҷикистон нурборон мешавад», «Шукӯҳи Истиқлол», «Маориф – ояндаи Тоҷикистон», «Ҷавлонҳои номварон», «Адолатпаноҳ», «Иҷлосияи наҷотбахш» ва монанди инҳо, ки маҳсули афкор ва андешаҳои адибонро дар робита ба рӯйдодҳои муҳимми сиёсӣ ва маънавияву фарҳангии солҳои охир фаро мегиранд, баёнгари он ҳастанд, ки воқеан суҳанварони мо бо шукргузорӣ аз чунин айёми пуршукӯҳ ва ҳузури дастовардҳои давлатдорӣ навин дар қанори давлат барои татбиқи барномаҳои муҳимми дурнамои рушд саҳмгузорӣ мекунанд» [1, с.11-12].

Дар иртибот ба ин қазия метавон афзуд, ки хидмат ва саҳми Аҳмадҷони Раҳматзод ба ҳайси роҳбари гурӯҳи эҷодӣ ва муҳаррири масъул дар таҳияву веростории китоб-мусаввараҳои аъло сифату пураъзаии «Сӣ баҳори Истиқлол» (2021) ва «Сарвар, Президент, Пешво» (2022), «Иҷлосия: парвозҳои Пешвои миллат» (2022), ки ба ифтихори ҷашнҳои таърихӣ 30-солагии Истиқлолияти давлатӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 30-солагии Иҷлосияи XVI-ми Шӯрои Олии мамлакат нашр гардидаанд, басо назаррас ва шӯён таҳсин мебошад. Ҳамчунин бо саъю эҳтимом ва муҳарририи мавсуф се маротиба таърифаи «Адибони вилояти Суғд» (2004, 2013, 2014) ба таъъ расидааст, ки ин иқдормо ҳамчун далели равшани рисолатшиносӣ ва чун нишони эҳтирому арҷгузорӣ ба заҳмати эҷодӣ суҳанварони вилоят ва воситаи тарғиби осори назмиву насрии эшон метавон арзёбӣ кард.

Аҳмадҷони Раҳматзод дар баробари сарварӣ ба Шуъбаи суғдӣ ва иҷрои як идда вазифаҳои ҷамъиятӣ ба ғайри ин эҷодии хеш низ эътибори хоса зоҳир намуда, ба хотири рушди адабиёти бадеӣ ва ҳамқадам будан бо ҳамтоёни номдори худ пайваста таълиф менамояд. Маҳсули ҷақидаҳои ҳомаи бобаракати ӯ ба ҷуз ду маҷмуаи шеърӣ, ки дар ғавқ номбар кардем, инчунин, китобҳои «Лаъл» (2000), «Ашки мармар» (2002), «Номаи сарво» (2008), «Номаи мӯҳрбанд» (2010), «Зухури Ҳазрати Инсон» (2011), «Талху ширин» (2012), «Пояндабурс» (2015), «Шукуфарез» (2018), ҷилдҳои якуму дуюми «Асарҳои мунтахаб» (2022, 2024) ва ғайра мебошанд, ки дар ин таълифот диду назари пурвусъат ва афкори хосаи шоиронаи эшон дар сатҳи матлуби бадеӣ ифода ёфтаанд. Ин маҷмуаҳо, бешубҳа, натиҷаи заҳматҳои дандоншикан ва кӯшишҳои пайгириҳои муаллиф буда, ганҷинаи адабиёти муосири тоҷикро ғаниву бошукӯҳ гардониданд.

Мутолиа ва омӯзиши китобҳои мавриди назар собит намуд, ки эҷодиёти рангини пурмояи шоир аз жанрҳои мухталифи адабӣ, шеърҳои сафед ва тарҷумаҳо фароҳам омадааст. Эшон дар жанрҳои калонҳаҷми адабӣ низ қаламозмоя намуда, дар бисёр мавридҳо тавфиқ ёфтааст. Достону манзумаҳои «Бе ваҳдат бимирам», «Китобхудо», «Пайғоми ориён», «Достони солҳо», «Абӯмаҳмуди Хучандӣ», «Бародарнома», «Зухури Ҳазрати Инсон», «Наврӯзнама», «Ормони пири ҷангида», «Дар осоишгоҳи «Баҳористон» ва ғайра аз ҷумлаи офаридаҳои ӯ, ки ҳунари ва истеъдоди фитрии муаллифро ба ҷилва овардаанд ва аз лиҳози ғояву мундариҷа, бадеияту образнокии фикр ва тарзу услуби нигоҳи роҳ ба сӯи камолоти эҷодӣ гирифтаанд ӯро тасдиқ менамоянд.

Устод Аҳмадҷони Раҳматзод ғолибан шоири даврони нави таърихист ва аз ин рӯ, ағлаби офаридаҳои ӯ ба назару баниши тоза ва умқи андешаву ҳаёл бартарӣ доранд. Ба ин маънӣ адабиётшиносии номӣ, профессор Атаҳон Сайфуллоев фармудааст: «Тафаккури бадеии Аҳмадҷони Раҳматзод падидаи тозаи тафаккури ҳалқи тоҷик аст, ки дар давраи Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон ба шарофати худшиносии миллӣ сифат ва хусусияти нав пайдо кардааст. Тафаккури бадеӣ бе решаю мабдаъ, бидуни андешаи миллӣ дар шеър ба зухур намеояд. Ин аст, ки андешапарварӣ дар ашъори иҷтимоии Аҳмадҷони Раҳматзод вежагии сабки фардии ӯст» [4, с.55].

Як қисмати асосии эҷодиёти Аҳмадҷони Раҳматзодро жанрҳои анъанавии назм ташкил медиҳад. Ӯ, махсусан, дар эҷоди ду навъи маъмули назми классикӣ – ғазал ва рубоӣ ба қомеъӣ ноил гардидааст. Теъдоди умумии ғазалҳои шоир беш аз 700 адад аст, аммо дар ҷилди якуми «Асарҳои мунтахаб»-и эшон, ки «Девони ғазал» номгузорӣ шудааст, наздик 500-тои он ворид гардидааст. Мутолиаи ин Девон равшану возеҳ собит менамояд, ки муаллиф дар ғазалсароӣ истеъдоди қомил ва таъби расо дорад. Дар ағлаби ин қабил таълифоти шоир, хоса, дар ғазалҳои «Дилам фишурда мешавад, ки ту азони дигарӣ», «Чу мизбон ишкро дар хонаи дил меҳмон кардам», «Пайдо шудӣ он лаҳза, ки ҷон ташнаи пайғом буд», «Ниҳоли нозро парвардаам дар қадди дилҷӯят», «Шӯрро шакар кардам, то ки хандалаб бошӣ», «Қист он зан, ки вучудаш ҳама меҳр асту вафост», «Эй ҷони пур аз армон, Наврӯз муборак бод!», «Нолаҳоят кардам аз ёд, эй муноҷот, оҳ, оҳ!» ва ғайра махсусиятҳои жанрии ғазал ва дигар рукҳои калидии ин навъи нафиси шеърӣ хуб риоя шудааст. Табиист, ки ғазалҳои мазкур аз биниши хоса, дурпарвозии ҳаёл ва мазмунсозии шоирона таркиб ёфта, мавзунияти баён ва оҳангҳои калом умдатарин фазилати услубии ин офаридаҳо қарор гирифтааст. Адабиётшиносии маъруфи тоҷик, профессор Абдунабӣ Сатторзода шояд ин сифатҳои умдаи ғазалиёти эшонро дар назар дошта гуфтааст: «Аҳмадҷони Раҳматзод, дар воқеъ, яке аз он шоирони муосири тоҷик аст, ки дар идома, тақомул ва рушди навъи ғазал нақши муассир дорад ва вазъи онро дар адабиёти кунунии тоҷикӣ намешавад бидуни баррасии ғазалиёти ӯ муайян намуд» [4, с.22].

Ғазалиёти шоир, дар маҷмӯъ, равшану салис, образноку пурмаъно ва саршор аз бадеият буда, ба ҳунари тозақорӣ ва тасвиргарии муаллиф ишорат мекунад. Омӯзиши ғазалиёти эшон собит месозад, ки мавсуф аз қоидаву қонунҳои мураккаби вазни арӯз ва дигар нозуқиҳои ин шакли ғустаришӯфтаи шеърӣ қомилан бархурдор аст ва онро эҷодкорона ба қор мегирад. Ба гумонам, ғазали зерин далели равшани ин андешаҳост:

*Ба ҷуз санги ҳаёли ман дигар болин намеёбӣ,
Маро нафрин ҳамехонӣ, вале таскин намеёбӣ.*

*Муҳаббат шарбати умр асту гоҳе захри қаттоле,
 Аз ин хуштар, аз ин бадтар гами ширин намеёбӣ.
 Намедонам, чӣ меҳоҳӣ ба чуз қоне, ки з-они туст,
 Чу қалби содаам, эй гул, дили заррин намеёбӣ!
 Дилам чун нур тобанда, сарам чун санг поянда,
 Ба паймони вафо, қонам, чунин сангин намеёбӣ!
 Агарчи худ адо ғаштам, ба ту ман бахт ато кардам,
 Ба ободии фардоият чунин зомин намеёбӣ...
 Ман аз ишқи ту мемирам, вале то охири умрат,
 Ба чуз санги мазори ман, дигар болин намеёбӣ [2, с.473].*

Чунонки мебинем, ин ғазали равону салис ба мавзуи ҷовидонии адабиёт – ишқ бахшида шуда, ранҷу азобҳои рӯҳии қаҳрамони лирикиро равшану возеҳ ифода кардааст. Ин ҷо, бахусус, вожаи «Намеёбӣ», ки дар охири ҳар мисраъву байт ба вазифаи радиф омадааст, як олам маънӣ, як олам дарду ҳасрати ошиқро, ки аз тақдири пешонӣ ва бахти нопойдор басо маъюсу ноумед гаштааст, муассиру нишонрас бозгӯ намудааст.

Дигар аз сифатҳои умдаи ин ғазал бадеияти суҳан ва оҳангнокии калом ба шумор меояд. Ин ҷо барҷову мохирона истифода шудани санъатҳои бадеии тавсифу ташбеҳ, тазоду муқобила, истиора ва амсоли ин ҳусну ҷозибаи шеърро ба маротиб фузун намуда, дар образноку таъсирбахш ифода ёфтани фикру андеша ва матлаби эҷодии муаллиф нақши муҳим бозидаанд. Ҳамчунин мавҷудияти радифу қофия барин унсурҳои поягузори назм, бартарии ҳичоҳои кушода ва серистеъмолии ҳарфҳои садонок, ки ба кашиши овоз мусоидат мекунад, равонию салисии байту мисраъҳо ва, дар маҷмӯъ, мавзунияту оҳангнокии ғазалро таъмин сохтаанд. Дар ташаккули ин фазилатҳои услубии ғазал мавқеи қофияҳои дохили мисраъҳо («нафрин»-«таскин», «хуштар» – «бадтар», «тобанда» – «поянда», «адо» – «ато»...) низ чашмрас мебошад. Шояд бар асари ин сифатхост, ки ғазали мазкур ба оҳанг даромадааст ва дар иҷроиши ҳофизи хушовоз Ҳусейнҷон Юсупов ҳусни эстетикӣ ва таъсири ҳаяҷонбахшоии он дучанд гардидааст.

Аҳмадҷони Раҳматзод дар рубоисароӣ низ хеле таҷриба андӯхтааст ва дар ин ҷода аз эҷодиёти Умари Хайёму Лоик Шералӣ бештар баҳра бурдааст. Рубоиеҳои шоир, асосан, фарогири мавзӯҳои мухталифи ҳаёти иҷтимоиву маънавӣ буда, дар як қисмати он афқору андешаҳои фалсафӣ ирфонӣ муаллиф саҳеҳу фаҳмо ва муассир баён шудаанд, аммо дар қисмати аъзами ин қабил таълифоти эшон, ғолибан, андешаву эҳсосҳои ишқӣ таҷассум ёфтаанд, ки ин комилан табиист. Зеро ишқи поку мубарро сарчашмаи ҳусну таровати зиндагӣ ва асоси маънии ҳастии инсон аст. Шоири шӯҳтабӣ мо ба васфу ситоиши муҳаббат маҳз аз ҳамин дидгоҳ наздик шуда, эҳсосу таровишҳои ишқӣ дилашро чунин ба ҷилва овардааст:

*Ҳар шаб дили худ чу дафтаре пора кунам,
 Афқор ба кӯи ёд овора кунам.
 То ёр ба қадри зори дил бирасад,
 Дар пои қалам фитода, ҳай зора кунам [3, с.161].
 Ҳар шаб сухани нарми туро ёд кунам,
 Беҳуд шудану шарми туро ёд кунам.
 Дар байни ду дасти ман чу дарёчаи шӯх
 Ҷавлон задани гарми туро ёд кунам [3, с.164].
 Як ишиа маю туро ба хилват бубарам,
 Бар гӯшаи айвони фароғат бубарам.
 Пас бо ҳавасу ҳавсалаи бозкушо
 Лаб бар ҳама меваҳои боғат бубарам [3, с.168].
 Май рез, ки имшаб аз кафат менӯшам,
 Даргирам аз оташат, макун хомӯшам!
 То моҳ набинад тани ширмоҳиро
 Болои туро ба пайкарам менӯшам [3, с.169].
 Ман дар бағалат тамоми имшаб монам,
 Дар тоби ду соиди ту аз таб монам.
 Бедор шуда ташналаб аз оташи дил
 Бар оби зулоли синаат лаб монам [3, с.169].
 Дар байни ду дасти дилкушоят мирам,
 Аз гармии сӯзу оҳу воят мирам.
 Чун рахти ту тахти подшоҳию баланд
 Афтида, хазида, пеши поят мирам [3, с.169].*

Чунонки мебинем, ин рубоиёт дорои маънову зермаънои амиқ буда, бо мавзунӣю равонӣю салисӣ бартарӣ доранд. Истифодаи фаровони калимаю ибораҳои ҳаммонанду ҳамранг, воситаҳои тасвири бадеӣ ва мавҷудияти радифу қофияҳои сарех хушоҳангии каломӣ шоирро таъмин намуда, таъсири эстетикӣ онро ба маротиб афзудаанд.

Ҳунари тозақорӣ ва тасвиргарии шоир дар рубоиҳои зерин низ барало ба назар мерасад. Ин ҷо қорбурди барҷову моҳиронаи санъатҳои бадеӣ аксу такрору тазод, тавсифу истиораву муболиға ва мавҷудияти радифу қофияҳои комил боиси мавзунӣю оҳангнокӣ байту мисраъҳо гардида, ба тақвият ёфтани бадеияту шеърӣ калом, барҷастагии тасвир ва афзудани таъсири ҳисӣ баён мусоидат кардаанд:

*Як умр Худо гуфта, туро гуфтам ман,
Як умр туро гуфта, Худо гуфтам ман.
Дар шеърӯ газал ҳазор бор аз сари сидқ
Савганди муҳаббату вафо гуфтам ман [3, с.163].
Ман номи туро ба барги гул бинвиштам,
Дар барги гуле ба хуни дил бинвиштам.
То пай набарад рози ниҳонам ҳама кас
Бо хатти шикаста бас чигил бинвиштам [3, с.162].
Зонуи баландат сари мо паст кунад,
Ҳушёрӣ чашми ту маро маст кунад.
Сарриштаи тули умри ман, қош Худо
Бар мӯи буридаи ту пайваст кунад [3, с.163].
Аз чашми ситора бӯса мекардам дӯш,
З-абрӯи шарора бӯса мекардам дӯш.
Аз аҳгари лаб сӯхта як бор тамои
Бар лаҳча дубора бӯса мекардам дӯш [3, с.163].
Барги гули шафтолу руҳи рангинат,
Аз шаҳди гули сурх лаби ширинат.
Чун синаи ту меваи шафтолу аҷиб,
Чун донаки талхи он дили сангинат [3, с.169].*

Ба пиндори ман, дар ин рубоиҳо маънӣ ва матлабҳои тасвирии шоир муассиру нишонрас ба қалам омадаанд. Ин ҷо, баҳусус, баҳри ба даст овардани гавҳари максуд як умр Худо гуфтани қаҳрамон, дар барги гул бо хуни дил навиштани исми ёр ва ба хоҳири ошкор нашудани рози дил бас шикаставу чигил биништани ин ном, бар мӯи буридаи маъшуқа пайвастанӣ сарриштаи умр ва тавсифу истиораҳои «барги гули шафтолу», «чашми ситора», «абрӯи шарора», «аҳгари лаб» ва ғайра - ин ҳама таъбирҳои шоиронаанд, ки ҳусну таровати тоза доранд ва дар барҷаста ифода ёфтани ҳадафҳои эҷодӣ муаллиф хуб ба қор омадаанд.

Ҳулас, Аҳмадҷони Раҳматзод ним аср инҷониб дар роҳи рушду камоли адабиёти муосири тоҷик, тарбияи адибони ҷавони вилоят ва пешрафти ҳаёти маънавиву фарҳангии кишвари азизамон пайваста заҳмат мекашад. Хидматҳои содиқонаву софдилонӣ ӯ дар ин ҷода бо ордени Шараф (2003), Ҷоизаи давлатӣ ба номи Рӯдакӣ (2012), унвони «Шоирӣ халқӣ Тоҷикистон» (2014) ва як идда Ифтихорномаву Сипосномаҳо қадршиносӣ шудаанд.

АДАБИЁТ:

1. Адибони вилояти Суғд (Мураттибон Маъруф Бобочон ва Ният Ҳаёт). – Хучанд: Хуросон, 2014. -340 саҳ.
2. Аҳмадҷони Раҳматзод. Асарҳои мунтахаб. Ҷилди 1. (Девони газал) – Хучанд: Хуросон, 2022. -512 саҳ.
3. Аҳмадҷони Раҳматзод. Пояндабурс. (Шеърҳо, достонҳо, тарҷумаҳо) – Хучанд: Хуросон, 2015. -335 саҳ.
4. Сухан аз ҳафтоди Раҳматзод (Таҳия ва тадвини Шоирӣ Олимова), -Хучанд: Хуросон, 2024. -536 саҳ.

REFERENCES:

1. Writers of Sughd region (prepared Maruf Bobojan and Niyat Hayot). –Khujand: Khuroson, 2014. -340 p.
2. Ahmadjoni Rahmatzod. Selected Works. Volume 1. (Ghazal Divan) – Khujand: Khuroson, 2022. - 512 p.
3. Ahmadjoni Rahmatzod. Poems, stories, translations) – Khujand: Khuroson, 2015. -335 p.
4. Speech from the Seventeenth of Rahmatzod (Composed and edited by Poet Olimova), -Khujand: Khuroson, 2024. -536 p.